

Posmatrano na ovaj način preporučljivo je razmatrati šta se događa kada su klijenti arhitekata iznad svih monarha i bogate buržoazije, nasuprot postojećoj proliferaciji zajednica i sistema vrednosti. Poređenje sugerise — ovde dolazim do treće tačke mog zaključka — da je položaj arhitekta sve dalji od genija a sve bliži »simboličnom izvršiocu« sa jasnom svešću o onome što radi. Ja ne znam da li su na primer dvorske arhitekta koje su gradile lovačku vilu Savojskog Vojvode u Torinu bile svesne da izražavaju u svome radu estetska očekivanja jednog monarha. Oni su verovatno verovali da su se uskladjivali sa klasičnim modelima koje su uzeli kao smernice za svoju aktivnost. Danas ovaj koncept arhitektonske kreacije čak više nego poetske ili literarne kreacije više nije moguć. Arhitekta nije više u funkciji čovečanstva kao što filozof više ne razmišlja o njemu ili njoj kao izvršiocu čovečanstva, ili tumaču zajedničke vizije sveta uprkos tome što ima više razloga da to uradi. Filozof je uvek tumač zajednice. Ipak ovo ne znači pozivanje ili vraćanje na etničnost na grupe ili mesta. Pravi problem »Post-Modernog« stanja je da čovek više ne može da se poziva na ove »realnosti« ma koliko one bile predmet naivnog pristupa. Čak kada se kaže da se čovek poziva na zajed-

nicu, on to više ne čini; nevinost je izgubljena i čovek mora biti u stanju da radi u međuzoni između ukorenjenosti na jednom mestu — u zajednici — i eksplicitnoj svesti o mnoštvu. Ovo je šta ja podrazumevam pod novom monumentalnošću: gradjenje gradova gde čovek sebe prepoznaje, gde postoji percepcija podeljenih vrednosti, takođe u smislu da čovek prepoznaje gde se nalazi i da postoje istaknute »oznake«. Mi ne moramo biti u stanju da gradimo na takav način da takve oznake postoje od samog početka i ne postoje oznake iza toga, kao spomenici sadašnjih gradova, koji su da kažemo reducirani na teritorijalne markere, pri čemu su prvobitni bili ili želeli da budu inkarnacija ideja na senzibilan način kako bi Hegel rekao. Mi smo u situaciji svesnog istoricizma koji čak može da blokira kreativnost kao što je Nietzsche rekao u jednom od svojih eseja »Nesavremena Razmišljanja« — ipak to je ono što je nama potrebno. Nama je potrebna sposobnost da u gradjenju i projektima urbane strukture angažujemo ova dva uslova: ukorenjenost na jednom mestu i eksplicitnu svest o mnoštvu na drugom.

Ja shvatam da ovi zaključci nisu dovoljni, sami po sebi ali oni mogu da otvore diskusiju.

Jednom kada arhitekta nije više u funkciji čovečanstva niti deduktivni racionalista, niti obdareni tumač svetskih pogleda, već samo u funkciji društva koje su stvorile zajednice onda projekcija mora postati kompleksnija i neodređenija. Ovo znači da na primer postoji retorički aspekt za urbano planiranje a možda i za arhitektonsku projekciju takođe, što nije jedino odgovor za potrebe da se obezbedi ubedljiva opravdanost da se čuje javno mnjenje. Umesto toga otkriva se problem veza sa netehničkim, kulturnim tradicijama u gradu, oblastima ili državama koje se moraju čuti i koji uslovljavaju kreiranje i razvoj plana. U ovom smislu plan je ugovor a ne nešto sa čime grad može da krene pravo napred. On ima oblik utopije recimo koji usmerava realni budući projekt, ali koji sam po sebi nikada neće biti realizovan kao projekat »stavljen u akciju« i »primenjen« na pejzažu. Ako se sve skupi zajedno u ovoj statutarnoj formi projekta nalaze se retorički uslovi, ubeđivanje i ornamentacija koja se odnosi na kulturnu tradiciju mesta o kome je reč na one različite kulturne tradicije unutar zajednice koje značajno modifikuju i ponovo definišu aktivnost savremenog arhitekta i planera.

Prevela: Vodopivec Majda

RACIONALNOST RELATIVITETA POSTMODERNE

Džefri Benington

Takozvani »spor« o »postmodernizmu«, »postmodernosti« i »postmodernom« je verovatno najistaknutiji po svojoj konfuziji. Jasnije, nešto se tu zaista dešava, mada možda i postoji neuobičajeni stepen neslaganja oko toga šta bi to bilo, ili čak dešava li se to »zaista«, il se radi o »manufakturisaniu« onih koji u tome prepoznaju svoju prednost.

I

Takozvani »spor« o »postmodernizmu«, »postmodernosti« i »postmodernom« je verovatno najistaknutiji po svojoj konfuziji¹. Jasnije, nešto se tu zaista dešava, mada možda i postoji neuobičajeni stepen neslaganja oko toga šta bi to bilo, ili čak dešava li se to »zaista«, ili se radi o »manufakturisaniu« onih koji u tome prepoznaju svoju prednost. Možda je upravo neslaganje ono o čemu se zapravo radi. Ukoliko bi neslaganje (ili razlika u smislu) bilo uzeto kao obeležje postmoderne, tada bi i bilo razumljivo ne tragati »za pravim stanjem stvari« mimo neslaganja već izevši ga kao neslaganje pravog stanja stvari. U ovom smislu, neslaganje oko značenja ili egzistencije postmodernog bi samo po sebi bilo postmoderno a konsenzusom bismo bili prisiljeni na disenzus. Ako bi zaključak koncepcije postmoderne kao neslaganja bilo neslaganje (koje postaje u Lyotard-ovom smislu *différend*) ne razrešeno i bez dominacije bilo kog od delova neslaganja (i Derrida je pod jedan povezao postmodernizam za kraj projekta dominacije)² proizilazi da bi bilo naivno nastojati da se »nadzire« takozvani »spor«. (Dodatna komplikacija može da se javi iz sumnje da glavne stavke u »sporu« jestu upravo nastojanja i nadziranja.) Situacija se dalje komplikuje nedavnom tendencijom, uostalom i u oblasti kojom se ja bavim, korz suprotstavljanje postmodernizma »takozvanom poststrukturalizmu«. Neki pokušavaju da uspostave red govoreći da je post-strukturalizam samo deo mnogo prodornijeg postmodernizma, mada bi opšti cilj suprotstavljanja bio povezivanje mnogih stvari koje ne bi trebalo da se odbace pre no što se o njima dobro ne pomisli. Determinisani racionalisti bi baš u ovoj situaciji mogli da prepoznaju izvesni neobuzdani relativizam (»svašta se dešava«) koji on/a nalaze nepodnošljivim. Sugerisaću da još uvek moguće raspavljati o ovim pitanjima racionalno ali ne i racionalistički.

Donekle trivijalnu i svakako naivnu ilustraciju neke od teškoća ove situacije nalazimo u skorašnjoj knjizi Charles Jencks-a *What is postmodernism?*³ Na tragu njegovih primedbi Jencks sugerise reakciju obavezujućeg Modernizma na post-modernizam (reakciju koju naziva »protestancka inkvizicija«) te je opisuje kao »paranoičnu, reakcionarnu i represivnu poput njenih Beaux — Art pragonitelja pre nje« (s 14). Sa jedne strane Jencks-u više odgovara ovo: »Ja zaista verujem da ovakve karakterizacije nisu učinile ono što je trebalo da učine — da se suprotstave plimi Post-modernizma — već su pomogle da se uveća njihov medijski karakter« (ibid), i nastavlja: »Moj košmar je da će iznenada reakcionari postatifi i civili-

zovani«. (Pre moralističkog ubeđivanja Jencks-a šta bi to trebalo da bude samodopadanje pridolazećeg »hiper medija«, mogli bismo da zastanemo sa čuđenjem, kakva to vrsta »dogadaja« danas (i zaista kakva vrsta događaja uopšte) ne bi bila »medijski događaj«, kao i da se začudimo bi li mogla biti biti i koponenta »postmodernog stanja«.) U svakom slučaju, kada je već vidno usvojio nasilnost reakcije i posledicu u »medijskom dogadaju«, Jencks nastavlja dalje sa istraživanjem, jer je još uvek skriveno ono što on zove »korenitim razlozima pokreta«.

Dencks zatim nastavlja da nudi čitaocu »istinitu priručnu« pokreta zvanog postmodernizam. Uprkos tvrdnjama sa korice knjige »tipično Post-moderni plan izlaganja« (ironija, parodija itd.). Ova priča dovoljno je akademska i klasična. Jencks u stvari definiše Post-modernizam za najtradicionalniji dijalektički način zamislivo, kao »nastavak Modernizma i njegove transcencijacije« (s 7): dokidanje i očuvanje kroz Hegelijansko *Aufhebung*. Obzirom na ovo možda nas neće začuditi Jencks-ovo potraživanje na kraju teksta, kako uvodi i prilagodava Peter Fuller-ov poziv na »ekvivalente nove spiritualnosti zasnovane na jednom 'imaginativnom, pa ipak sekularizovanom, odgovoru na sopstvenu prirodu, u potrazi za simboličkim poretkom takve vrste kakvu obezbeđuje religija, ali bez religije« (s 48). Jencks navedeno eksplicitno suprotstavlja »relativizmu«, on sugerise, koji je neizostavno rezultat Lyotard-ovih argumenata: plod takvog »neslaganja«, kako ga ja postavljam, mogao bi biti konstituišući postmoderan i naglo pretopljen i apsorbovan ubogobojaznu projekciju horizonta konsenzusa i čak iskupljenja, iznad tekućih prizora i medijskih događaja. Ništa ne bi moglo da bude manje postmoderno od ovog tipa šeme argumenta, i ništa ne bi moglo u takvoj meri da izazove dekonstrukciju kao ova nesumnjiva vrednost »prirode po sebi«, što bi predstavljao tek deo prostog pogleda na istoriju koju sam opisao: dozvolite da citiram deo iz »Istine u slikarstvu« da bih ilustrovao ovu poteškoću: gde bi rad Charles Jancks-amogao biti dobar primer — Lyotard povezuje Jencks-ov pojam postmodernog u jedan eklekticizam uskladen sa zahtevima kapitala,⁵ i kao recept pri-

lagodenom (afirmativno) načinu mišljenja u ovakvoj situaciji. Nakon što sam odvojio treće određenje javljaju se problemi koji donose veću poteškoću i time su interesantniji. Jencks nalazi da ideja postmodernog naneki način »prehodi« modernom i da je »zapanjujuća« i »luda« (time, iracionalna) (ibid 39—42) (samim tim »originalna«), i sugeriše da kao takva vodi Lyotard-a »konfuziji« postmodernizma i »novijeg avant-gardizma«: da bi u daljem toku priznao »sa koliko uznemirenja prvi filozof Post-moderne fundamentalno greši«, ne bi li umilostivivši se sugerisao da Lyotard kao filozof i sociolog od pera jednoglasno nije dovoljno upućen u kulturne razlike da bi prepoznao o čemu se tu zapravo radi.

Jedan od razloga Jancks-ove zabune bio bi i u eminentno racionalnom načinu tumačenja prefiksa »post-u« u reči »postmodernizam« gde se on direktno oslanja ili sledi modernizam (mada on to vidi kao neophodnu ali ne i dovoljnu kvalifikaciju. Ovakvo tumačenje je rasprostranjeno i prouzrokuje mnoge nevolje. Frederic Jameson, na primer, u mnogima od svojih priloga »sporu« o govori o postmodernizmu kome »razlog egzistencije počiva na hipotezi nekog radikalnog preloma ili coupure, uopšteno, tragom sa kraja 1950-tih ili ranih 1960-tih«. Ovakav vid gledišta, koji nije odsutan čak ni iz Lyotard-ovih ranijih spisa o ovoj temi (videti na primer početak uvoda u Postmodernom stanje, mada se u daljem tekstu ovo bitno komplikuje, a posebno kroz modelovani status onoga što Lyotard opisuje kao »radnu hipotezu«) uobičajeno čini sponu između postmodernizma i takozvanog »post—industrijskog društva«, a kroz nastojanje da se usredsredi na pitanje o realnosti referenta pojmu »postmodernizam«. Čitajući Jamson-a,

me) »neki još nezamislivi novi oblik reprezentacije« postmoderne, uprkos postmodernističkom znanom izazovu reprezentaciji, u kome »bi mogli ponovo da zadobijemo pozicije kao individue i kao kolektivni subjekti«. Sto to Jameson određuje kroz »političku formu postmodernizma, ukoliko je ima« a kroz poziv da se pronade i projektuje globalno kognitivna mapa na socijalnoj kao i na prostornoj lestvici« (s 92).

Mada se Jemson trudi da postmoderni obezbedi »realitet«, diskurs koji koristi da bi taj realitet odbranio uporno ignoriše pitanja koji sam »realitet« nameće osnovi diskursa, sa doslednim nastojanjem, kakva god bila forma ka unifikaciji, totalizaciji i univerzalizaciji. Lyotard, na svu sreću, sumnjičaviji kao filozof, za razliku od Jameson-a i Jencks-a, ne pokušava da redukuje svoje misli (provizorno, i usudio bih se reći, nerazumno) pod »postmodernom« da bi joj bilo šta pripisao. Ukoliko je Lyotard u pravu insistirajući na vremenskoj kompleksnosti onoga što naziva događaj prezentacije ili čak prisustva, onda ćemo biti gotovo uvereni da sociološki i istorijski prilozima onome što on radi moraju biti svedeni na najmanju moguću meru. Naš bi problem onda bio ono što nazivam novinarstvo (bez pejorativnih namera), u svojoj konstitutivnoj preokupaciji identifikacije sa »vestima« sada, što skoro sigurno zahteva jedan vid svodenja.

Voleo bih sada kratko da dokumentujem Lyotard-ove argumente u vezi sa ovim pitanjima, ne da bih beležio trijumfalne ispravke, već da bih komplikovao, usložio temu što je više moguće. Prvi je iz knjige Au juste (Upravo). U njoj Lyotard dodaje fusnote diskusiji oko neimenovanja umetničkih dela, koje kroz pitanje može da se koristi kao princip klasifikacije. U samom telu teksta on radi na distinkciji dva termina, »klasično« i »moderno«; i u fus noti komplikujući ovaj drugi:

1 Ovo je ceo tekst eseja koji je pročitao na Architectural Association School of Architecture, feb. 1987 godine
2 J. Derrida Interview sa Eva Meyer-Architerture ove il desiderio puo abitare« u Domusu 681. (1986)

ZIMZELEN I OLOVO

(Srbi iz Hrvatske pred spomenikom Kneza Lazara)

*Kneže, u Dubrovnik si slao povelju
blagosiljajući trgovce platnom i solju,
platnom i solju, svilom i slovom,
maslinama i voskom pod kosovskim krovom.*

*Ali lako je bilo, Gospodaru, sa Gosparima,
kako sad sa konjušarima i klošarima.*

*Kneže, nisu njihovi prsti za povelje,
već za štremen i remen;
oni su, Presvjetli, žizak tuđem ognjištu, tuđoj sreći kremen.*

*Tuđoj sreći kremen, sova u domu brata,
na sjeverni pol se otvaraju njihova kućna vrata.*

*Povelju našu, ko piše Kneže,
i dokle pergament, a dokle papir seže.*

*Dokle puščani komet, dokle Višnje Slovo,
Kneže, o našu dušu se otimlju zimzeleni i olovo.*

*Zimzelen i olovo, naši vječni bogovi,
Čuvaru krsta i ocila, iz usta nam niču rogovi.*

*Iz usta rogovi, na uši izbija kreč,
Premudri, ne daj da u nama zgasne Tvoja zavjetna riječ.*

KOSOVO MI SE U KUĆI OTVORILO

*Kosovo mi se u kući otvorilo
ko treće oko svakom mučeniku.*

*Gleda me prekorno iz dječije bilježnice,
Bože, šta li sam mu skrivio?*

*Žalosan škilji iz ženine čeone bore,
Gospode, zar može ovako sićušno biti!*

*Njegovi nevidljivi Kosovčići pužu mi po sofri,
ne znam jesu li mi uz koljeno vjera ili nevjera.*

*Visi nad mojom pisačom mašinom ko ledenica
iz koje kaplje čas suza čas smola potopna.*

*Noću se javlja telefonom prijetećim glasom:
došljače, sastruži zemlju sa opanaka!*

*Preko jutarnjih novina šalje mi tajne poruke
o mojim očima oboljelim od crnožute guke.*

*Kosovo mi se u kući otvorilo
ko vreli gejzir žednom u pustinji.*

*Nit je za piti ni ti za ostaviti,
Gospode, presudi nam obojici!*

ZIMZELEN I OLOVO

Anđelko Anušić

priznajem nisam siguran da prepoznajem njegov zaključak na ovu temu: sa jedne strane on deluje potpuno uveren u moć da identifikuje izvesne odlike koje podrazumeva tipično postmodernističkim, kao što je površnost, ili »potraga za učinkom«, nedostatak kritičkog negativiteta itd — da bi sa druge strane bio spreman da posumnja u »radikalni prevrat« pretpostavljajući mu neophodnost utemeljenje takve realnosti, i da bi polemisao o dijalektičkom doprinosu postmodernizma na kapitalističku kulturu (treći stepen koji sledi realizam i modernizam), upravo u kome bi post-industrijsko društvo moglo, kako on smatra, da bude treći stepen kapitalističkog načina proizvodnje pre nego radikalno novo polazište. Smatram da ne bi bilo teško pokazati da ovakva krutost (što Jameson-u kao doslednom hegelijanacu ne predstavlja teškoću da ga odredi dijalektički kontradiktorno u očekivanju olakšanja) u mnogome obeležava Jemson-ov tekst: zahvalan sam Rachel Bowlby što mi je skrenuo pažnju, sa jedne strane na obilje izraza »potpuno novo...« nečega, u Jemson-ovom tekstu, ili drugo (kao da je pokušao sam sebe u to da ubedi), kao »naše, sada novo postmoderno telo«, itd.; i sa druge strane na uporno, nespretnu mada određenu upotrebu termina »autentično i »realno«. Kao i uvek u Jameson-ovom radu postoji odlučno i senzacionalno obećanje o prodoru u to dijalektičko razumevanje koje tek treba dostići (pod istim bi se uvek razumevalo zadobijanje i novo osvajanje, nečega), u kome bismo proizveli (buduće prošlo vre-

Modernom imenovanje bi bilo »narod«, a ideja koju referiše osciluje između romantičarskog Narod i fin-de-siecle buržoazije. Romantizam bi bio moderan, ukoliko projektuje, mada izgledalo nemoguće, elaboraciju ukusa, čak i onog »lošeg«, ako dozvoljava procenu rada. Postmoderno (ili pagansko) bi bilo ono stanje u literaturi ili umetnosti koje nema neimenovane i regulisane ideale, mada im se vrednost meri standardima eksperimenta. Ili, da bi zvučalo dramatičnije, koje je mereno nastalim iskrivljenjem u materijalima, formama i strukturama čulnosti i mišljenja. Postmoderni se ne uzima u tom periodizirajućem smislu. (s 16)

Ovo je još uvek teška primedba, jer insistiranje na postmoderni koja nema koncept »perioda« je jasno (pa i u samom tekstu Lyotard kategorično tvrdi kako »datum za nas nema važnosti«) a ipak se sa naporom postavlja naspram istorijski definisanog pojma modernog. Ovakva komplikacija nije trenutno svodiva ni u odnosu na komentare iz eseja »Odgovaraajući na pitanje: Šta je Postmodernizam?« Prvo, Lyotard tvrdi kako postmodernizam »bez sumnje jeste deo moderne« (s 79), i u izvesnom smislu, prior modernom (ovo Jencks smatra »ludim«): »Delo može da postane moderno samo ako je prvo postmoderni. Time se Postmodernizam ne bi razumeo kao modernizam na svom kraju već u svom početnom stanju koje je konstantno« (ibid). Mada je Jencks dovoljno zapanjen ne bi li

3 C. Jencks What is postmodernism? London 1986
4 J. Derrida, Istina u slikarstvu, Paris 1978 godina s 25
5 J. F. Lyotard »Odgovor na pitanje: šta je postmoderni?« u »Post moderna objašnjena deci« Paris 1986 ss 13—34

prestao sa daljim čitanjem, Lyotard sugerira kako je ovakvo razumevanje »mehanističko«, i nastavlja se opisivanjem postmoderne kroz specifični modalitet moderne: jasnije govoreći pre afirmativni nego nostalglični modalitet. Nostalglični modalitet naglašava gubitak realiteta i nemoć subjekta da shvati svet: afirmativni modalitet naglašava snagu da se pojmi iznad sputanosti datog realiteta ili razumevanja, ili datih pravila odnosno teorije umetničke aktivnosti. Ovaj afirmativni, postmoderna modalitet (koga Lyotard ne smešta nužno u savremenost, utoliko ukoliko je i Moutagne-ova misao u ovom smislu postmoderna) prepušta dela koja zahtevaju prosuđivanje, u odsustvu bilo kog mogućeg kriterijuma koji bi utemeljio ovakvo prosuđivanje. Ovaj drugi »moderna« modalitet prepušta dela prepoznatljiva po svom uobičajenom »ukusu« koji dozvoljava formiranje prosuđivanja.

Ovakvi opisi očigledno dovode u nepriliku bilo koji jednostavan istoricistički koncept postmoderne (tj. sve koncepte postmodernog) i ja ću u nepriliku naglasiti citirajući najvažnije poglavlje Lyotard-ovog eseja:

Postmoderna bi bila ono što u moderni aludira na nepredstavljivo u samom predstavljanju: ono što se opire uteti dobrih formi, konsenzusu ukua koji bi dozvolio da se zajednički doživi nostalgija za nemogućim; ono koje se raspituje o novim predstavama ali ne da bi u njima uživao, već da se time bolje izoštiri osećaj kako postoji ono nepredstavljivo. Umetnik, pisac postmoderne, u položaju je filozofa: tekst što ga piše, delo što ga stvara, nisu vođeni već uspostavljenim pravima, pa se o njima ne može suditi na osnovu jednog određenog suda, odnosno tako da se na taj tekst, na to delo primene poznate kategorije. Ta pravila i te kategorije upravo su ono što delo ili tekst traži. Umetnik i pisac, dakle, rade bez pravila, kako bi uspostavili pravila onoga šta će nastati. Upravo iz toga proizilazi činjenica da delo i tekst imaju karakter događaja, odatle, takođe, da dolaze prekasno za svoje autore ili, a što se svodi na isto, da rad na njima uvek počinje prerano. Postmoderno je moguće shvatiti kroz paradoks futuru (post) prošlog (modo). (s 81: tr mod).⁷

Ovakav opis postmodernog ne odnosi se ni na Jencks-ov »post—Modernizam« (koga bi Lyotard, kao što sam već pomenuo, mogao da misli kao vrstu elektricitizma svodljivog na estetsku konfuziju a u službi Kapitala) niti na njegov »Kasni-Modernizam«, već kroz nastojanje da se radi sa posebnim ispitivanjem vremenitosti i istoričnosti, i još specifičnije kroz valorizaciju događaja kao konfiguraciju koja lomi jednostavnu liniju vremenitosti otvarajući ono »iznutra« bilo čega što je nalik na »moderno« onome »ospoljenom« koje (još uvek) ostaje neimenovano kao takvo. (Sličan vid argumenta se može pronaći i ranije u vezi literarne moderne, u Paul de Man-ovom eseju »Literarna Istorija i Literarna Modernost.«)⁸

Jameson za razliku od Jencks-a priznaje u Predgovoru Postmodernom stanju, kao i Lyotard u potpunosti ne postavlja post-modernistički stepen radikalno različito u odnosu na period visokog modernizma a uključujući fundamentalno istorijski i kulturološki prodor sa ovim poslednjim« (xvi: ovim vidno protivrećeci predhodnoj rečenici o prodoru ili coupure predhodno citiranu, ili možda jednostavno pripremajući argument o kome Lyotard u stvari uopšte i ne govori), i prepoznajući kao negde drugde postmoderna uključuje jednu »križu istoričnosti«. Ali ovakva »križa« kao i uvek je smeštena samo kao opozicija nekoj izgubljenosti autentičnosti i dobroj »istinskoj istorijskoj« mogućnosti koja je odsustvo bogatstva koje obeležava celokupno James-ovo mišljenje i vodi ga nemilosrdnom pathosu ili bolje zamornoj nostalgiji. Na sličan način, Terry Eagleton, u članku koji je uopšte prenegao i zaoštren da bi što je moguće više bio strog prema Lyotard-u, daje argumentu nekakvu »kvalifikovanu poverljivost«, na mestu (vitalnom mestu: većina Eagleton-ovih napada na Lyotard-a je ili neargumentovana, ili cilja na stavove kojih i nema), ispravnog lociranja Modernizma »kroz prevrednovanje vremena samog«⁹ vezujući se na Walter Benjamin-a zbog koga je i Lyotard-a kažnjavao što ga nije dovoljno ozbiljno razmatrao. Obojica i Eagleton i Jameson vraćaju se prebrzo na poznate im pojmove istorije a sve zbog nemoći da svoj doprinos postmodernom pretpostave svemu što se sada dešava a što je loše i otuđeno, a da bi se što pre zamenilo kroz perspektivu spasenja.

Jencks, Jameson i Eagleton surovo apsorbuju događaje u kontinuitete, genealogije i teologije (Jameson-ova tvrdnja da genealogija uredno razrešava probleme teologije istorijenikada nisu opovrgnuta a ni stavljena na probu). Zaista nam je među njima izbor potpuno sveden. Ukoliko su spremni da promisle »događaj«, onda to treba da bude na način prodora i novog početka. Ovakvo gledište je nenadoknadivo »modernom« u inspiraciji i ne može da započne sa razumevanjem vremenske kompleksnosti kojoj Lyotard pripisuje: moglo bi biti da upravo »postmodernom« priziva ovakav pogled toliko snažno da je samodestruktivno, te da ne može da postane još jedan »moderna« pojam — mada jasno je, da nastajanje da ga periodikuje i klasificira tako da može da ga prosudi i izuzme ili uzvisi, može samo da uzme mesta u osnovi represije ispitivanja događaja koga Lyotard nastoji da elaborira.

Ispitujući na ovaj način, Jencks, Jameson i Eagleton, u suštini racionalistički, podcrtavaju svoje primedbe na Lyotard-ov račun, ali ga ipak neubedljivo svode na relativizam pa čak i iracionalizam. Lyotard-ova namera ne bi bila da napada racionalnost kao takvu, već samo delove racionalističkog određenja razuma. Kroz Kantove pojmove, koje Lyotard u poslednje vreme razmatra, ovo uključuje protest protiv zahteva za razumevanjem celokupne dominacije razuma. U području estetike, ovakvo determinisanje bi uključilo prioritet zaključivanja u odnosu na refleksivno sudenje, a prema već utvrđenim pravima: za Lyotard-a se ne radi o tom e da pravila već postoje, a da umetnik odnosno arhitekta (isto tako i političar ili naučnik, namera mu je da situaciju proširi i na nauku kao i politiku) proizvode »slučajeve« koji bi se uklapali u pravila, ali eksperimentišući, odnosno da produkujaju slučajeve za koje će se pravila iznalaziti putem refleksivnog sudenja. Bilo kako bilo racionalno i racionalnost savremene nauke odgovaraju ovakvoj šemi (što i tvrdi Postmodernost stanje — tako da Lyotard-ova analogija između »postmoderne nauke« i vezanosti za pravo, što je i stvarna nit vodilja njegove knjige, jeste teška i to upravo zbog analogija te samim tim zahteva pažljivu analizu), manje je možda važna, od činjenice da ništa u ovakvom razmeštaju može da potvrdi izazov iracionalizmu, time da ova aktivnost eksperimentisanja, ukoliko nije voljena, onda bar bude regulisana Idejama Razuma (kao što je zasigurno Pravo, ali isto tako Arhitektura i Slikarstvo) i da može da odoli determinacijama razumevanja. Ukoliko bi ovo privremeno insistiranje na specifičnosti Ideja Razuma¹¹ nasuprot zadiranju u koncept bilo dovoljno za konstituisanje relativizma, tada bi Lyotard očigledno bio relativista: ali ako bi se pod relativizmom podrazumevalo ono što, u nedostatku konceptualne determinacije, jeste ekvivalentno i bilo kakvo, onda ono jasno nije — ukoliko postoji meta-recept impliciran u Lyotard-ovim skorijim tekstovima, moralo bi da na sebe uzme obavezu da sudi upravo u odsustvu određenih kriterijuma. Jasnije ovo može da bude nekonforan etički zahtev u buđenju naše opsesije za epistemološka pitanja i kritičarsku paniku do koje se dolazi ukoliko epistemologija kolabira. Govor o mišljenju (isto tako i o građenju, slikanju ili politiziranju) kroz pojmove »zadataka«, »časti« ili »ponosa« može da dovede do neprizvanog pathosa. Ipak bi lako bilo moguće pokazati da je pathos (u relatoričkom smislu traženja da se prizvede jedan afekt kod slušalaca u odsustvu rigorozne argumentacije): mnogo je pre kvaliteta radova Jencks-a, H Jameson-a i Eagleton-a, kao znak »oslabljivanja« što Lyotard sažaljeva, pre no eksperimentisanja koje zastupa. Nastojeći da na različite načine unište niti »relativizma« koji prepoznaju kod Lyotard-a, Jencks, Jameson i Eagleton se pozivaju na nadnaravno racionalizam koji rapidno kolabriraju patetično. Ovo ne ukazuje toliko na trijumf relativizma koliko na neadekvatnost suprostavljanja između racionalizma i relativizma (i još manje iracionalizma) da bi se opisalo ono što se stavlja na kocku u »postmoderni«.

Slično viđenje bi se moglo izvesti u vezi Derride i dekonstrukcije. Derrida ukazuje u svojoj raspravi o Tschumi-ju da su u pojmu post — korišćeni »kao kada neko izražava želju da uvede red u linearnu sukcesiju, da periodikuje, razlikujući ono pre i posle, ograničavajući rizik od onog reverzibilnog i ponavljajućeg, od transformacije ili permutacije: progresivističke ideologije« (4tr mod) ovakva konfiguracija takođe znači, što je Derrida nedavno dokazao¹², da taj »novi istoricizam«, na primer, momentalno denucira sebe kao stari istoricizam u svom nastojanju da postane »novi« (najstariji mogući zahtev)¹³ — sumnjam da prefiks »post« u pojmovima kao što su »post-modernizam«, »postrukturalizam« mogu da donesu zanimljiv a da ne bude novinarski rad, jedino ako se vezuju za Derridino ispitivanje poštanskog sistema u La carte postale¹⁴. Derridino pozivanje na reč »uzdržavanje« u njegovoj analizi Tschumi-jevog projekta je jedno nastojanje da se izbegne vrsta vremenske organizacije, i napor tog »uzdržavanja« da bude direktno poređeno sa onim što Lyotard podrazumeva pod događajem. Pojam »dekonstrukcije« ne vuče neposredno nesretno podvođenje konotacije pojma »post-modernizam«, mada je na neki način to nesretni i zaveden naziv (kao što i Derrida često kaže) za posao koji je on i oni inspirisani njime, uradio . Čak i da se prihvati etiketa »dekonstrukcija«, bilo bi, na primer, sasvim neprikladno pretpostaviti da je to prosto imenovanje metode ili tehnike ili jedne teorije pa čak i filozofije izumeo Derrida u Parizu jednog odealnog vremenskog trenutka 1960 godine. Postoje važni i specifični razlozi zašto je pogrešno misliti o dekonstrukciji kao o nečemu što je Derrida ili bilo ko drugi uradio za jedan tekst ili argument pa čak i za slikanje. Dozvolite mi da kratko citiram jedan Derridin kraći tekst, »Pismo japanskom prijatelju«, u kome raspravlja, osvrćući se na njegov prevod na japanski status pojma »dekonstrukcije«.

U svakom slučaju, uprkos njenim pojavama, dekonstrukcija nije ni analiza, ni kritika; ni analiza prvenstveno zbog toga što rasklapanje jedne strukture nije vraćanje određenom jednostavnom elementu, jednom neraščlanjivom izvoru... Taj čin nije ni kritika u opštem ili kantovskom smislu. Isto to može reći za pitanje metoda. Dekonstrukcija nije metod i ne može se pretvoriti u metod.¹⁵

(Nastaviće se)

Prevela: Sanja Bojanović

6 F. Jameson »Postmodernizam ili kulturalna logika kapitalizma« New left Review, 1984 ss 146

7 Za dalja objašnjenja videti moj članak u zborniku »Writing the future« London 1989

8 P. de Man u »Blindness and insight« London, 1983, ss 142—65

9 T. Eagleton u »Against the grain« essays 1975—85« London 1986

10 J. F. Lyotard »Zabeleška o smislu onoga post-« u »postmoderna objašnjenja deci« Paris s 119—26

11 Kazem »provizorno«, zato što, bar od »Au juste«, Lyotard nastojeći da ga problem izvlači problem »multipliciteta«, »divergencije«, »disensusa«, itd. u skladu sa Kantovom deskripcijom Ideje. Cf Lyotard, Writing the event, 1988 s 160

12 »The states of Theory« 1989, Irvine un.

13 Videti ponovo P. de Man

14 Videti moj tekst »Postal politics and institutions of the nation«

15 »L'entre a un ami japonais u Psyché, Inventions de l'autre, Gallie« 1987 ss 387—393 (390) Povremeno sam modifikovao prevod